

CITATION: 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, 9-11 Nisan 2018, İstanbul-TÜRKİYE

ISBN: 978-605-2132-21-0

DOI: 10.21733/ibad.417749

Mektuplar ve Süreli Yayınlarda F. M.Dostoyevski'nin "Budala" Romanı Hakkında Yer Alan Görüşler (1868-1881)

Leyla ŞENER¹

Özet

Büyük Rus yazar Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'nin olağanüstü yeteneğini ve dünya edebiyatına etkisini bütün eleştirmenler kabul etmiştir. Yazar hayattayken çıkan her yeni eseri ciddi tartışmalara neden olmuştur. Ölümünden sonra da Dostoyevski'nin Rus edebiyatında yeri sorusu, eserlerinde yer alan felsefi, siyasi ve ahlaki sorunlar polemige yol açmıştır. Mektuplar ve Süreli Yayınlarda F.M.Dostoyevski'nin "Budala" Romanı Hakkında Görüşler(1868-1881)başlıklı çalışmamızda yazarın "Budala" romanı hakkında–eserin yayımlandığı yıldan yazarın ölüm yılına kadar– mektup, gazete ve dergilerde yer alan görüşleri derledik. Sonuç olarak F.M. Dostoyevski'nin, çağdaşlarının gözünde her zaman önemli bir yazar olarak kaldığını söyleyebiliriz. F.M. Dostoyevski'nin eserleri birçok kişi tarafından ele alınmasına rağmen, pek azı yüzeyselliği aşarak yaklaşabilmiş; sanatının özelliklerini, yarattığı dünya, kullandığı dili anlayabilmiştir. Dönemin eleştirmenlerinin çoğu Dostoyevski sanatının belirgin özellikleri arasında yer alan "fantastik" öğeleri, edebiyat sanatına getirdiği yenilikleri görüp değerlendirememiştir. "Budala" üzerine kaleme alınan yazılarda, eserde işlenen olayları "fantastik", "sır dolu ve karmaşık maceralar"; kahramanları"esrarengiz, sanki rüya içinde yaşayan kuklalar" olarak değerlendirdikleri göze çarpar. Bunun yanı sıra: "gereksiz lafı uzatmalar","korkunç bir karmaşa"tanımlarıyla yazarın kendine has tarzı da hedef alınır. Roman hakkında bütün bu olumsuz ifadelerle rağmen, "Budala" hakkında yazılar kaleme alanların çoğu F.M. Dostoyevski'nin "olağanüstü insancıl" dünya görüşünü vurgulamış; başkahramanı Prens Mişkin örneğinde de "akıl ve gönül olarak üstün", "ahlaken temiz" kişiyi tasvir etme gayretini takdirle karşılamıştır. Gerçekten de "Budala" romanı Dostoyevski eserleri arasında ayrı bir yere sahiptir. Yazar çoğunlukla eserlerinin merkezine asi ve trajik kahramanlarını koyar. "Budala'nın kahramanı Prens Mişkin ise topluma uyum ve uzlaşmayı getirmeyi kendine görev edinen, yazarın kendi deyimiyle "her yönüyle olumlu, mükemmel" biridir. F.M. Dostoyevski, "Budala'yı en iyi eserim olarak sayanların, daima şaşırduğım ve çok sevdiğim özel bir – düşünce biçimine, dünya görüşüne – akla sahip olduklarını söyleyebilirim," sözleriyle romanın kendisi için ifade ettiklerini anlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: 3-5 anahtar kelime yazılmalıdır. Aralarına virgül konmalıdır.

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Türkiye, lsener@anadolu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1036-9931

Partaking Views of F. M. Dostoyevsky's roman "Idiot" in Letters and Periodicals (1868-1881)

Abstract

All the critics admitted great Russian author Dostoyevsky's extraordinary abilities and his effect on the World literature. All of his new exiting works caused serious discussions while author was alive. After the death of author the question of Dostoyevsky's place in Russian literature and philosophical, political, moral issues which are take place in his works caused polemics. In our work entitled as "Partaking Views of F. M. Dostoyevsky's roman "Idiot" in Letters and Periodicals (1868-1881)" we compiled the views which were published on letters, newspapers, journals from the year the work published until the death of the author. As a result we can say that F. M. Dostoyevsky always stayed as an important author in his contemporaries mind's eye. F.M. Dostoyevsky's works in despite of being dealed by many people, very few of them could approached by getting through to superficiality and could understand features of his art, the world created by him, his idiolect. Most of the critics of that period picked out but couldn't evaluate the fantastic items which are among the most significant features of Dostoyevsky's art and the novelties brought by him. In the articles be written on "Idiot" attaract the attention that events were considered as "fantastic", "arcane and complicated adventures and heroes as "mysterious, puppets seem like living in dreams. In addition to this author's idiosyncratic style is adressed by the definitions as "unnecessarily quit stalling", "a terrible chaos". Despite the all these negative comments, many of them who penned articles about "Idiot" emphasized F. M. Dostoyevsky's "extraordinary humanist" world-view and appreciated effort of depicting "mentally and spiritually outstanding", "morally pure" person in the example of protagonist Prince Mishkin. So indeed roman "Idiot" has a different place among the works of Dostoyevsky. Author generally puts rebellious and tragical heroes at the center of his works. As for "Idiot's" protagonist Prince Mishkin takes on bringing rapport and reconciliation to society as a duty, with author's on words "he is a positive and perfect person with his all points. F. M. Dostoyevsky commentated what means the roman "Idiot" to himself by the expression "I can say that the people, who regards the "Idiot" as my best work, have -way of thinking, world-view- wisdom that I always amazed and loved."

Keywords: F. M. Dostoyevsky, "Idiot", newspaper, journal, view.

GİRİŞ

144

F. M. Dostoyevski'nin "Budala" romanı ilk olarak 1868 yılı tarihli "Rus Gazetesi"nde (Русский вестник, Russkiy vestnik) yayımlanmıştır. Yazar romanı üzerinde uzunca bir süre yaşadığı Almanya, İsviçre ve İtalya'da çalışır.

"Budala" romanı Dostoyevski eserleri arasında ayrı bir yere sahiptir. Yazar çoğunlukla eserlerinin merkezine asi ve trajik kahramanlarını koyar. "Budala"nın kahramanı Prens Mişkin ise topluma uyum ve uzlaşma getirmeyi kendine görev edinen, yazarın kendi deyimiyle "her yönüyle olumlu, mükemmel" biridir.

Prens etrafını saran kötülük ve zorbalığı, çıkarıcılığı ve gaddarca tutkuları kendi örneği ile yok edebileceğine inanır. Herkesin esas akılla (yani kalple) yaşamaya başladıktan sonra cenneti keşfedebileceğine inanır. Prens romanın diğer kahramanları üzerinde olumlu etkisine rağmen sonuçlar üzüntü vericidir. Nastasya Filipovna öldürülür, Rogojin katil olur, dünya düzenine karşı isyan eden İpolit ölür. Prens Şt'nin de söylediği gibi "yeryüzünde cennet kurmak kolay değildir." Hafizoğlu (1998:18-19)

1. Mektuplar ve Süreli Yayınlarda F. M. Dostoyevski'nin "Budala" Romanı Hakkında Yer Alan Görüşler

1.1. Mektuplarda Yer Alan Görüşler

1.1.1. Apollon Nikolayeviç Maykov'un Mektuplarında Yer Alan Görüşler

1867-1871 yılları arasında ailesiyle birlikte yurtdışındayken Dostoyevski'nin en çok yazdığı kişi Rus şair ve çevirmen Apollon Nikolayeviç Maykov'dur (1821-1897. "Budala" hakkında rastladığımız ilk görüşler ona aittir.

"Rus Gazetesi"nin Ocak ayı sayısında romanın ilk yedi bölümü yayımlanır yayımlanmaz yazar heyecanla "Budala" hakkındaki görüşleri bekler. Bu heyecanını A.N.Maykov'a 18 Şubat 1868 tarihinde mektubunda paylaşır. Bu mektuba cevap olarak Maykov:

" (...) Size çok güzel bir haber vermek istiyorum: başarı. Heyecan içinde bir merak, kişisel tecrübelerle dayanarak kaleme alınmış birçok ürpertici anın yarattığı ilgi, (...) konuştuğum herkesin dikkatini çeken daha birçok şey..."

Bu sözlerin ardından Maykov, ortak arkadaşları olan, tıp doktoru ve edebiyat eleştirmeni Nikolay İvanoviç Solovyov'un (1831-1874) sözlerine yer vermiştir. Eserin kendisinde uyandırdığı "hayranlığı" dile getiren Solovyov bunun yanı sıra "birçok kişi üzerinde bıraktığı güçlü etki" yi de ifade etmiş ve Maykov'dan bu duygu ve izlenimlerini yazara iletmesini rica etmiştir. Maykov (1984:65, 66-67)

Ancak "Rus Gazetesi"nin Şubat ayı sayısında romanın birinci bölümünün sonunu da okuduktan sonra A.N. Maykov, 14 Mart 1868 tarihli mektubunda eserde kişi ve olayların "fantastik" bir tarzda işlenmesine karşı olumsuz görüşünü dile getirir:

"... işte benim edindiğim izlenim: olağanüstü güçlü, dahiyane anlar var (Budalaya tokat atıldığında, ardından onun söyledikleri, vs., ama olaylarda gerçeklikten çok, (...) bir olasılık söz konusu. Hatta doğrusunu isterseniz en gerçekçi kişi (bu size tuhaf gelecektir) Budaladır. Ötekiler sanki fantastik bir dünyada yaşıyor gibi, herkesin üzerinde belirgin ve çok güçlü olsa da yine de fantastik bir ışık var. " Maykov (1984:65, 66-67)

Aynı yılın Eylül ayına ait bir mektupta Maykov, eserin "muhteşem" bir konusu olduğunun altını çizerek "kişilerin fantastik olmasından dolayı menuniyetsizliğini" tekrar dile getirmiştir. Maykov (1984:73)

1.1.2. Nikolay Nikolayeviç Strahov'un Mektuplarında Yer Alan Görüşler

Ünlü edebiyat eleştirmeni, yazar, düşünür Nikolay Nikolayeviç Strahov'un (1828-1896) "Budala" hakkındaki görüşleri de aynı A.N.Maykov'un görüşleri gibi zamanla değişikliğe uğrar.

Mart 1868 tarihli mektubunda Strahov romanın konusunu "muhteşem" olarak nitelendirir, "Budala'nın ilk bölümlerinde "hiçbir eksiklik bulamadığını" ifade eder. Pıksanov (1940:258-259) Romanın devamını okuduktan sonra, 31 Ocak 1869 tarihli mektubunda ise "merak ve büyük bir dikkatle okuduğu" roman hakkında bir makale yazacağı sözünü verir ancak bu sözünü tutmaz. Pıksanov (1940:262)

Strahov, "Şafak" (Заря, Zarya) dergisinin (1869, № 1 и 2; 1870 № 1) sayılarında L.N. Tolstoy'un "Savaş ve Barış" romanı hakkında kaleme aldığı yazılarında dolaylı yoldan "Budala"dan duyduğu memnuniyetsizliği ifade etmiştir. Derginin Ocak 1969 tarihli sayısında "Savaş ve Barış" romanını "sır dolu ve karmaşık maceralar", "ürpertici sahneler", "korkunç ruhsal ızdıraplar" ile dolu başka bir roman ile karşılaştırmıştır. Strahov dile getirmese de söz konusu romanın "Budala" olduğu açıktır. Fridlender (1989:634)

Strahov bu yazısından iki yıl sonra L.N. Tolstoy ile F.N.Dostoyevski'yi tekrar kıyaslamış ve "Budala"yı yazarın başarısızlığı olarak nitelendirmiştir. Piksarov (1940:271)

1.1.3. Stepan Dmitriyeviç Yanovski'nin Mektuplarında Yer Alan Görüşler

Doktor Stepan Dmitriyeviç Yanovski (1818-1897) Dostoyevski'nin yakın arkadaşıdır. Yanovski, Moskova'dan gönderdiği 12 Nisan 1868 tarihli mektubunda "Budala"nın birinci cildi yayımlandıktan sonra insanların romanı "coşkuyla" okuduğunu ve "kulüplerde, davetlerde, tren vagonlarında", her yerde "Budala"yı konuştuklarını yazmıştır. Yanovski ayrıca, romanın bazı sahneleri "F.M.Dostoyevski'nin yeteneğinin zaferi" olduğunu da vurgulamıştır. Fridlender (1989:375-376)

1.2. Dönemin Rus Gazetelerinde ve Dergilerinde "Budala" Romanı Hakkında Yer Alan Görüşler

1.2.1. "Ses" (Голос, Golos) Gazetesinde Yer Alan Görüşler

"Budala" romanı okurlar tarafından sevilir. Söz konusu yıllarda yayımlanan gazetelerde yer alan yazılar bunu kanıtlar niteliktedir.

St. Petersburg'da yayımlanan ve büyük bir okuyucu kitlesine sahip "Ses" gazetesi muhabiri: "(...) bu romanda da –gereksiz lafi uzatmalar ve aynı ruhsal durumların sık sık tekrarları gibi– aynı kusurlar olmasına rağmen, romanın "Suç ve Ceza"dan daha ilginç olacağını vaat ettiğini" ifade eder.

"Toplum tarafından budala olarak ilan edilen" Prens Mişkin gibi kişiler, kendilerini aşağılayanlardan "akıl ve gönül olarak üstündür" olarak nitelendirir. Golos (1868:16 fevr. № 47)

1.2.2. "Ekonomi ve Borsa Haberleri" (Биржевые ведомости, Birjeviye vedomosti) Gazetesinde Yer Alan Görüşler

"Ekonomi ve Borsa Haberleri" gazetesinin "Gündem" (Хроника общественной жизни, Hronika obşestvennoy jizni) köşesinin yazarı "Budala" romanındaki psikolojik analizlerin "derinliğini" vurgular. "Prens Mişkin'in her sözü, her hareketi, yazar tarafından sanki kendi tecrübeleriniymiş gibi titiz bir şekilde düşünülmüş ve derinden hissedilmiştir," sözleriyle de yazar ve kahramanı arasındaki içsel bağın altını çizer. Sonuç olarak ona göre "Budala": "yıl içerisinde yayımlanan bütün diğer eserleri arkasında bırakır". Birjeviye vedomosti (1868:18 fevr. № 46)

1.2.3. "Rus Harp Malulü" (Русский инвалид, Russkiy invalid) Gazetesinde Yer Alan Görüşler

"Rus Harp Malulü" askeri gazetesinin eleştirmenine göre "yetişkin çocuk" Prens Mişkin hikâyesinin nasıl biteceğini "tahmin etmek zordur". "(...) ama şimdiden romanın büyük bir ilgi ile okunacağını söyleyebiliriz. Uсталıkla düğümlemiş olaylar, Dostoyevski eserleri için alışagelmış o gereksiz uzunluklardan arındırılmış mühteşem bir stil." Rus. İnvolid (1868:24 fevr. № 52)

1.2.4. "Harkov İli Gazetesi"nde (Харьковские губернские ведомости, Harkovskie gubernskie vedomodti) Yer Alan Görüşler

Dönemin en popüler taşra gazetelerinden sayılan "Harkov İli Gazetesi"nin 18 Nisan 1868 tarihli sayısında "Budala" romanı hakkında K. olarak imzalanan bir yazı yayımlanmıştır. Yazar, Dostoyevski'nin "ezilen" insanlara karşı "olağanüstü insancıl" yaklaşımının altını çizer. Prens Mişkin için;

“Yazarın kahramanını attığı yaşam döngüsünde ona hiç kimse dikkat etmiyor; diğer insanlarla yüzleştğinde ise, kahraman kişiliğinin bütün ahlaksal güzelliğini ortaya koyar ve bıraktığı izlenim o denli güçlüdür ki, karşı tarafın maskesi düşer... (...) Kahramanın çevresinde, onun da güçlü bir şekilde katıldığı dramatism dolu olaylar gerçekleşiyor.”

K. yazısını Prens Mişkin gibi “ahlaken temiz” bir kahramanın Rus edebiyatında ilk olarak tasvir edildiği tespitiyle bitirir. Harkovsk. Gub. Vedomosti (1868:18 apr. № 41)

1.2.5. “St. Petersburg Haberleri” (С.-Петербургские ведомости, S.Peterburgskie vedomosti) Gazetesinde Alan Görüşler

Edebiyat ve tiyatro eleştirmeni Viktor Petroviç Burenin (1841-1926) “St. Petersburg Haberleri” gazetesinde “Z.” olarak imzaladığı üç yazısında “Budala” romanının yayımlanan birinci ve ikinci bölümleri hakkında olumsuz görüşlerini belirtmiştir.

Romanı “*fantasmagorya*” olarak nitelendiren Burenin yazısına ironik bir biçimde devam eder: “Romana “Budala” değil, “Budalalar” başlığı verilebilirdi ve bu bir hata sayılmazdı.”

Üçüncü yazısında Burenin “Budala” romanını: “herhangi bir sanatsal amaç kaygısından yoksun, birçok kişi ve olayların biraraya getirilmesiyle oluşturulmuş karmaşa...“olarak tanımlar. S.Peterburgskie vedomosti (1868: 24 fevr. № 53; 6 apr. № 92; 13 sent. № 250)

2. Dönemin Yazarlarının “Budala” Romanı Hakkındaki Görüşleri

2.1. Nikolay Semyonoviç Leskov’un Görüşleri

Rus yazar Nikolay Semyonoviç Leskov (1831-1895) Ocak 1869 tarihinde “Akşam Gazetesi”nde (Вечерняя газета, Veçernyaya gazeta) isimsiz olarak yayımladığı yazıda özellikle Prens Mişkin karakteri üzerinde durur.

“Romanın başkahramanı Prens Mişkin –ya da çoğunun onu çağırdığı gibi budala– ruhsal olarak son derece gelişmiş, kendi psikolojisi üzerinde aşırı ve hastalık derecesine varan bir şekilde kafa yoran biridir. Çoğu, iki aşırı ucu – saf doğallığı ve derin psikolojik analizi– çatışma olmadan biraraya getirmesi sebebiyle onu budala (...) sayar.” Veçernyaya gaz. (1869:1 yanv. № 1)

Leskov’un 1869 tarihli bu eleştiri yazısı “Budala”nın final bölümleri yayımlanmadan önce çıkan son yazıdır. F.M.Dostoyevski, romanın yayımlanması tamamlandıktan sonra hakkında daha fazla ve daha detaylı eleştiri yazıları bekler. Ancak iki yıl boyunca roman hakkında tek bir yazı yayımlanmaz.

Bu sessizliğin başlıca sebebi eserin ideolojik olarak dönemin siyasi akımlarından hiç birinin içinde tam olarak konumlandırılmamasıdır. İnsan sevgisini ön plana çıkaran eserin, işlediği konulara getirdiği çözümler, dönemin ne liberal ne de demokratik akımlarına dâhil edilenleri memnun edecek türdendir. Dönemin eleştirmenleri Dostoyevski sanatının belirgin özellikleri arasında yer alan “*fantastik*” öğeleri, edebiyat sanatına getirdiği yenilikleri görüp değerlendirememiştir.

2.2. Mihail Efgrafoviç Saltikov-Şedrin’in Görüşleri

Rus edebiyatının büyük hiciv yazarlarından Mihail Efgrafoviç Saltikov-Şedrin (1826-1889) “Yurttan Notlar” (Отечественные записки, Oteçestvenniye zapiski) dergisinin Nisan 1871 tarihinde bir yazı kaleme almıştır. Şedrin, dönemin demokrat yazarı Omulevski’nin “Adım

Adım” (*Шаг за шагом, Шаг за шагом*) romanı üzerine kaleme aldığı bu isimsiz yazısında Dostoyevski'nin eserlerini ve özellikle “Budala” romanını tahlil etmiştir.

Bu yazısında Şedrin çelişkili düşüncelerden oluşması Dostoyevski sanatının belirleyici özelliğini teşkil ettiğini vurgular. “Suç ve Ceza” ve “Budala” romanlarını göz önünde bulundurarak, bir tarafta gerçeği yansıtan, diğer tarafta bu gerçeği saptıran, inandırıcı olmayan olay ve kahramanlar bulunduğunu belirtir. Yine de Dostoyevski'yi diğer yazarlardan ayıran en önemli şeyin yeteneğinin büyüklüğü ve sorunları derinlemesine işleyişi olduğunu altını çizer. Şedrin, yazarın “Budala”da ahlaksal ve ruhsal bakımdan mükemmeliğe ulaşmış kişiyi tasvir etme çabasını takdirle karşılar. Fakat yazarın dünya görüşündeki çelişkiyi, idealleri gerçekte buldukları yerde (demokratlarda ve tarihsel olarak tek doğru olan Sosyalist düşüncede) değil de, başka yerlerde aramasını eleştirir. Bu “iç çelişkiler” Şedrin'e göre Dostoyevski sanatını olumsuz yönde etkilemektedir:

“(…) *br yandan hayat dolu gerçek kahramanlar, diğer yandan öfkeyle titreyen ellerle yazılmış olan bir takım esrarengiz, sanki rüya içinde yaşayan kuklalar vardır (...), büyük bir sanatsal öngörüye tanık sayfalar ve yaşamı yüzeysel olarak algılayan sahneler yanyanadır.*” Hafızoğlu (1898:42-43)

2.3. Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Görüşleri

Büyük Rus yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un F.M.Dostoyevski'nin “Budala” hakkındaki görüşleri, Tolstoy ile ilgili hatıralarını kaleme alan Sergey Terentyeviç Semyonov'un (1840-1909) kitabında yer alır.

Lev Tolstoy, yazar Aleksey Konstantinoviç Tolstoy'un (1779-1870) 1868 yılında yazdığı “Çar Fyodor İvanoviç” piyesinin başkahramanını Prens Mişkin ile kıyasladıklarını duyunca heyecanla buna karşı çıkmıştır:

“*Büyük bir haksızlık bu, (...). Budala'yı Fyodor İvanoviç ile nasıl kıyaslayabilirsiniz, Mişkin bir elmadır (...), Fyodor İvanoviç alt tarafı ucuz bir cam parçası, (...)*” Fridlender (1989:639)

Yine de Tolstoy'un “Budala” hakkındaki görüşlerinin çelişkili olduğunu söyleyebiliriz. Yazarın yakın arkadaşı, eserlerini yayımcısı olan Vladimir Gregoryeviç Çertkov (1854-1936) ile yaptığı sohbetler esnasında Dostoyevski'nin büyük bir yazar olduğunu ifade eder. “Budala”nın ilk bölümlerinin “muhteşem” olduğunu belirten Tolstoy, devamının “*korkunç bir karmaşa*” olarak nitelendirir. Fridlender (1989:617-670)

SONUÇ

Yazarın “Budala” romanı hakkında 1868-1881 yılları arası –romanın yayımlandığı yıldan yazarın ölüm yılına kadar– mektup, gazete ve dergilerde yer alan görüşleri ele aldık. Sonuç olarak F.M. Dostoyevski'nin, çağdaşlarının gözünde her zaman tartışma yaratan ancak önemli bir yazar olarak kaldığını söyleyebiliriz.

Eserleri birçok kişi tarafından ele alınmasına rağmen, pek azının yaklaşımı yüzeyselliği aşabilmiş, Dostoyevski sanatının özelliklerini, yarattığı dünya, kullandığı dili anlayıp değerlendirebilmiştir.

“Budala”yı –ve genel olarak Dostoyevski'nin sanat dünyası üzerine kaleme alınan yazılarda– yazarın ele aldığı olayları “*fantastik*”, “*sır dolu ve karmaşık maceralar*”; kahramanlarını “*esrarengiz, sanki rüya içinde yaşayan kuklalar*” olarak değerlendirdikleri göze çarpmaktadır.

Bunun yanı sıra: “*gereksiz lafi uzatmalar*“, “*korkunç bir karmaşa*“ tanımlarıyla yazarın kendine has tarzı da hedef alınır.

Roman hakkında bütün bu olumsuz ifadelere rağmen “Budala” hakkında yazılar kaleme alanların çoğu Dostoyevski’nin “*olağanüstü insancıl*” dünya görüşünü vurgulamış, başkahramanı Prens Mişkin örneğinde de “*akıl ve gönül olarak üstün*”, “*ahlaken temiz*” kişiyi tasvir etme gayretini takdirle karşılamıştır.

Dostoyevski kendisine karşı yönetilen eleştirilerin bir kısmını haklı bulur. “Budala”yı ithaf ettiği yeğeni Sofya Aleksandrovna İvanova’ya yazdığı 25 Ocak 1869 tarihli mektubunda romanında “*ifade etmek istediklerinin yüzde birini bile ifade edemediğini*” söyler. Yine de “Budala” romanını, ifade edemediği o fikrini “*çok sevdiğini*” yazar. Fridlender (1989:617-670)

A.N. Maykov’a yazdığı 11 Aralık 1868 tarihli mektubunda, “*Gerçeklik hakkında bizim gerçekçi eleştirmenlerimizden çok farklı bir anlayışa*” sahip olduğunun altını çizer. Bu farklı anlayışını N.N. Strahov’a yazdığı 26 Şubat 1869 tarihli mektubunda şu sözlerle dile getirir: “*Sanatta gerçekçiliğe karşı kendine özgü bir anlayışım var; çoğunun fantastik ve olağanüstü olarak nitelendirdiği şey, benim için gerçekliğin özünü oluşturur.*” Fridlender (1989:617-670)

Dostoyevski, eserleri arasında “Budala”yı ayrı bir yere koyan ve romanı “*şaheser*” olarak nitelendiren Arkadiy Grigoryeviç Korner’e (1842-1909) yazdığı 14 Şubat 1877 tarihli mektubunda şu düşüncesini paylaşır:

“*Budala*”yı en iyi eserim olarak sayanların, daima şaşırdığım ve çok sevdiğim özel bir – düşünce biçimine, dünya görüşüne – akla sahip olduklarını söyleyebilirim.” Fridlender (1989:617-670)

KAYNAKÇA

Hafizoğlu L. (1998). Rus Edebiyat Eleştirisinde Dostoyevski. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

L.N.Tolstoy v vospominaniyah sovremennikov. 1978), Moskva, "Hudojestvennaya literatura".

Maykov A.N. (1984). Pisma k F.M. Dostoevskomu. Pamyatniki kulturniy. Noviye otkrytiya, Leningrad.

Piksanov N.K. (1940). Şestidesyatiye godiy. İzdatelstvo Akademii nauk SSSR, Leningrad.

Saltykov-Şedrin M.E. (1970). Sobranie soçineniy v 20 tomah. Moskva.

Fridlender G.M., Bityugova İ.A. (1989) Kommentarii: F.M.Dostoevski. İdiot, F.M.Dostoevski. Sobranie soçineniy v 15 tomah. Leningrad: Nauka. Leningradskoe otdelenie, 9 t.

Gazete ve Dergiler:

Birjeviye vedomosti (1868), 18 fevr № 46.

Veçernyaya gazeta. (1869), 1 yanv. № 1.

Golos (1868), 16 fevr. № 47.

Rus. İnvaid (1868,) 24 fevr. № 52.

S.Peterburgskie Vedomost. (1868), 24 fevr. № 53; 6 apr. № 92; 13 sent. № 250.

Harkovsk. Gub. Vedomosti (1868), 18 apr. № 41.